

บทที่ 5

บทสรุปและเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “การก่อรูปทางสถาปัตยกรรม (Architectural Configuration) ” เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่” โดยได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาตามลำดับ ตั้งแต่การตั้งคำถาม ทฤษฎีและแนวทางการออกแบบงานสถาปัตยกรรม การสำรวจภาคสนาม สถาปัตยกรรมในภูมิภาคต่าง ๆ การสัมภาษณ์แนวคิดของสถาปนิกและนักวิชาการ การรวบรวมความคิดเห็นของกลุ่มสถาปนิกและกลุ่มคนทั่วไปโดยใช้แบบสอบถาม และได้ทำการวิเคราะห์เชิงบูรณาการและการอภิปรายผล รวมทั้งวิเคราะห์การก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในความสัมพันธ์ระหว่างแนวทางกับกรณีตัวอย่างอาคาร ที่นำไปสู่การตอบข้อวิจัยเกี่ยวกับการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่ทำใหม่

ในบทสรุปและเสนอแนะนี้ จะนำเสนอข้อสรุปและเสนอแนะในสาระสำคัญ ดังนี้

5.1 บทสรุป

- 5.1.1 ข้อสรุปเกี่ยวกับความสำคัญ ความจำเป็น และเป้าหมายของการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม
- 5.1.2 ข้อสรุปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบริบทกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม
- 5.1.3 ข้อสรุปเกี่ยวกับการใช้ผลการวิจัยในมิติการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่ทำใหม่
- 5.1.4 ข้อสรุปลักษณะโดดเด่นในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม

5.2 ข้อเสนอแนะ

- 5.2.1 เรื่องเดิมที่ต้องค้นหา
- 5.2.2 เรื่องใหม่เพื่อการพัฒนา

5.1 บทสรุป

5.1.1 ข้อสรุปเกี่ยวกับความสำคัญ ความจำเป็น และเป้าหมายของการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม

ในงานวิจัยนี้ การก่อรูปทางสถาปัตยกรรมประกอบด้วยแนวทางหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) การวางผัง 2) การจัดกลุ่ม และ 3) การสร้างมวล โดยมีสาระตามแนวคิดหลัก ๆ (key concepts) ที่ได้กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดวิจัย (research conceptual framework) แนวทางหลักทั้ง 3 ประการ พร้อมสาระที่เกี่ยวข้องเนื่องถือเป็นแม่บทสำคัญในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่

ทั้งนี้ ความจำเป็นของแนวทางในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมแต่ละประการ ขึ้นอยู่กับการตอบสนองเป้าหมายตามระดับของบริบท ซึ่งในที่นี้จะแบ่งการพิจารณาเป็น บริบทระดับท้องถิ่น บริบทระดับประเทศ และบริบทระดับภูมิภาค

บริบทระดับท้องถิ่น การก่อรูปทางสถาปัตยกรรมตามแนวทางการวางผัง การจัดกลุ่ม และการสร้างมวล มีความสัมพันธ์โดยตรงกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ดังนั้น สภาพแวดล้อมธรรมชาติของท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากร ฯลฯ และวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นต้นว่าแบบแผนบ้านเรือน สังคมเศรษฐกิจ ความเชื่อ ฯลฯ ล้วนเป็นข้อพิจารณาในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมเพื่อตอบสนองเป้าหมายและสร้างสถาปัตยกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น

บริบทระดับประเทศ แนวทางหลักในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมทั้ง 3 ประการ เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่แนวสถาปัตยกรรมโมเดิร์นแพร่อิทธิพลไปทั่ว เพื่อให้งานสถาปัตยกรรมแสดงลักษณะไทยภายใต้เงื่อนไขของบริบทสากล จึงมีการนำแนวทางการวางผัง การจัดกลุ่ม และการสร้างมวล เป็นแกนหลักในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรม โดยเฉพาะในโครงการที่มีความสำคัญระดับชาติที่ต้องการสร้างรูปแบบทันสมัยอย่างสากลให้แสดงความเป็นไทยอย่างเด่นชัด

บริบทระดับภูมิภาค ท่ามกลางความหลากหลายของบริบทของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคอาเซียนที่มีทั้งความแตกต่างและความคล้ายคลึงกัน แม้ความพยายามในการให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์ของภูมิภาคยังไม่มีความชัดเจน แต่ก็เป็นที่คาดการณ์ได้ว่า

สาระบางประการในการวางแผน การจัดกลุ่ม และการสร้างมวลในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมคงเป็นลักษณะร่วม ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของพื้นฐานสำคัญในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมของภูมิภาคอาเซียน

5.1.2 ข้อสรุปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบริบทกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม

1. บริบททางธรรมชาติซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองและบริบททางวัฒนธรรมซึ่งสร้างขึ้นโดยมนุษย์เป็นปัจจัยที่ร่วมการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม ทั้งการวางแผน การจัดกลุ่ม และการสร้างมวลย่อมเป็นผลจากการหล่อหลอมของบริบท กล่าวได้ว่า สถาปัตยกรรมที่ก่อรูปขึ้นภายใต้การสร้างสรรค์ให้มีเอกลักษณ์ไทยคือสิ่งที่อธิบายบริบททางธรรมชาติและบริบททางวัฒนธรรมของไทย

2. แม้ว่าแนวทางการวางแผน การจัดกลุ่ม และการสร้างมวลในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมเกิดขึ้นจากปัจจัยของบริบท หากแต่ในหลายกรณีมีความซับซ้อน ชัดแย้งของบริบทนำไปสู่การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมที่เลือกตอบรับ-ปฏิเสธความสัมพันธ์กับบางบริบท อาทิ กรณียึดหลักการวางอาคารตามตะวันซึ่งสัมพันธ์กับทิศทางแดดลมอันเป็นบริบททางธรรมชาติของไทย แต่เมื่ออาคารนั้นวางอยู่ริมน้ำ การวางอาคารโดยหันหน้าไปทางลำน้ำตามความเชื่อว่าเป็นสิ่งมงคลกลายเป็นสิ่งสำคัญ แม้ว่าจะเป็นการวางอาคารขวางตะวันซึ่งไม่สัมพันธ์กับทิศทางแดดลมก็ตาม

3. รูปแบบสถาปัตยกรรมจากอดีตมีบริบทเป็นแรงขับเคลื่อน ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอย ๆ การนำรูปแบบจากอดีตมาเป็นต้นแบบ/แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ โดยละทิ้งสาระซึ่งเป็นปรัชญา ความคิด ความเชื่อไว้เบื้องหลัง เช่น การนำรูปแบบเจดีย์หรือโบสถ์วิหารมาใช้ ด้วยการประยุกต์ให้เรียบง่ายขึ้นตัดทอนรายละเอียดลงตามแนวทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ทำให้การนำมาใช้เป็นไปอย่างจำกัด ยึดติดกับรูปแบบเดิม ๆ ไม่คลี่คลายไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ หากพิจารณาเนื้อหาสำคัญของการก่อรูปเป็นเจดีย์หรือโบสถ์วิหารซึ่งมีที่มาจากคติจักรวาลตามหลักพุทธศาสนา อันเป็นแกนหลักในการอธิบายคำสอนที่มุ่งสู่การหลุดพ้นจากสังสารวัฏ อาจนำไปสู่การตีความหรือการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมรูปแบบใหม่ ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

4. สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ (Modern Thai Architecture) ก่อรูปขึ้นจากการผสมผสานสถาปัตยกรรมไทย (Thai Architecture) และสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modern Architecture) เข้าด้วยกัน ทั้งนี้ อัตราการผสมผสานไม่ได้มีข้อจำกัดตายตัว อันตรภาคของรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ด้านหนึ่งขยายไปจนจรดสถาปัตยกรรมไทย อีกด้านหนึ่งขยายไปจนจรดสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ทำให้มีทั้งรูปแบบที่กระเดียดไปทางสถาปัตยกรรมไทย รูปแบบผสมไทย-สมัยใหม่ และรูปแบบที่กระเดียดไปทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ กล่าวได้ว่า แนวทางในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่มีความเป็นไปได้อย่างหลากหลาย (ภาพ 5-1)

ภาพ 5-1 แนวรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ (ซ้าย) รูปแบบที่ไปในแนวทางสถาปัตยกรรมไทยของโบสถ์วัดพระธรรมกาย (ขวา) รูปแบบที่ไปในแนวทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ของหอไตรวัดป่าวิจิตรบรรพต (ที่มา: ผู้วิจัย, กุมภาพันธ์ 2555; ธันวาคม 2554)

5. ตามหลักการที่ว่า บริบทเป็นสิ่งที่กำหนดรูปแบบเอกลักษณ์สถาปัตยกรรม นำไปสู่การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ที่มีสถาปัตยกรรมไทยในบริบทเป็นต้นแบบหลัก อาทิ โรงแรมราชมรรคา จังหวัดเชียงใหม่ มีสถาปัตยกรรมล้านนาเป็นต้นแบบ โบสถ์วัดศาลาลอย จังหวัดนครราชสีมา มีสถาปัตยกรรมอีสานเป็นต้นแบบ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติถลาง (ภาพ 5-2) จังหวัดภูเก็ต ได้รับแรงบันดาลใจมาจากเรือนพื้นถิ่นภาคใต้ ในกรณีที่สถาปัตยกรรมนอกบริบทกลายเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ เช่น โรงแรมภูเก็ต เบย์ (ภาพ 5-3) จังหวัดกระบี่ ซึ่งอยู่ในภาคใต้ แต่มีศาลา

ต้อนรับแบบล้านนา โรงเรียนนานาชาติกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ได้รับแรงบันดาลใจมาจากเรือนไทลื้อที่สิบสองปันนา ณ ดินแดนจีนทางตอนใต้ เป็นต้น ทำให้เกิดคำถามถึงความสอดคล้องกับบริบทและการยอมรับได้มากน้อยเพียงใด

6. สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่ปรากฏอยู่อาศัยบนพื้นแผ่นดินไทยก็ยอมเข้าข่ายเป็นสถาปัตยกรรมนอกบริบทเช่นเดียวกัน ด้วยเป็นสถาปัตยกรรมที่นำเข้าจากประเทศแถบตะวันตกซึ่งก่อรูปภายใต้เงื่อนไขของบริบทตะวันตก และไม่มีเอกลักษณ์ไทยแต่ประการใด จึงขัดกับหลักการที่ว่าบริบทเป็นปัจจัยหล่อหลอมการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม การผสมผสานแบบแผนการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมไทยจนกลายเป็นสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ เป็นแนวทางหนึ่งในการปรับให้สอดคล้องกับบริบทของไทย

7. สถาปัตยกรรมวังและวัด จัดเป็นรูปแบบของสูงสำหรับสังคมไทย โดยมีเงื่อนไขขนบฐานานุลักษณะกำกับ ซึ่งยังคงเป็นธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ กรณีโรงละครแห่งชาติที่มีความสูงเด่นชมวัดพระแก้ววังหน้า (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2555) กรณีศาลฎีกาใหม่ที่กำลังก่อสร้างขึ้นมีการประดับด้วยเครื่องลายทองและมีขนาดอาคารใหญ่โตสูงเด่นเหนือวัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง (สมาคมสถาปนิกสยามฯ, 2551: 77) จึงเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์เรื่องความไม่เหมาะสมและมีปัญหาเรื่องการยอมรับจากสังคมไทย

อีกประการหนึ่งคือการนำรูปแบบวังและวัดซึ่งเป็นรูปแบบที่คุ้นเคยมาใช้กับอาคารบางประเภท ดังกรณีโรงแรมแมนดาริน โอเรียนเต็ล ดาราเทวี (ภาพ 5-4) จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีรูปแบบเหมือนวัดตามแบบสถาปัตยกรรมไทใหญ่ โรงแรมอโยธยารีสอร์ท แอนด์ สปา (ภาพ 5-5) จังหวัดกระบี่ ที่มีรูปแบบดังวัง/วัดในภูมิภาคต่าง ๆ เป็นอาทิ ถือ

ภาพ 5-2 (ซ้าย) พิพิธภัณฑ์-สถานแห่งชาติถลาง (ที่มา: ผู้วิจัย, พฤษภาคม 2555)

ภาพ 5-3 (ขวา) ศาลาต้อนรับรูปแบบสถาปัตยกรรมล้านนาของโรงแรมภูเล เบย์ (ที่มา: ผู้วิจัย, พฤษภาคม 2555)

เป็นการนำรูปแบบสถาปัตยกรรมแห่งความศักดิ์สิทธิ์มาใช้กับอาคารเชิงธุรกิจ ซึ่งเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์เรื่องความไม่เหมาะสมเช่นเดียวกัน

ภาพ 5-4 โรงแรมแมนดาริน

โอเรียนเต็ล ดาราเทวี

(ที่มา: ผู้วิจัย, ธันวาคม 2554)

ภาพ 5-5 โรงแรมอโยธยา รี-

สอร์ท แอนด์ สปา

(ที่มา: ผู้วิจัย, พฤษภาคม 2555)

5.1.3 ข้อสรุปเกี่ยวกับการใช้ผลการวิจัยในมิติการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่ทำใหม่

การสร้างสรรคเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยด้านการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในประเด็นการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่ทำใหม่ สรุปผลได้ ดังนี้

การวางผัง

แบบแผนการวางผังในการสร้างเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ประกอบด้วยประเด็นเรื่องทิศทาง แนวแกน ลำดับ และระดับ

ทิศทาง ในเรื่องว่าด้วยทิศหัวนอน-ตีนนอน โดยถือเอาทิศได้เป็นทิศหัวนอน และทิศเหนือเป็นทิศตีนนอน ซึ่งมีผลต่อการวางผังงานสถาปัตยกรรมนั้นได้จางหายไป ในสังคมปัจจุบัน ขณะที่การวางอาคารตามตะวันเป็นเรื่องที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นการวางอาคารที่สอดคล้องกับทิศทางแดดลม และเป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดภาวะสบายภายในอาคาร จึงมีการสืบสานต่อมาจากสภาพแวดล้อมของที่ตั้งอาคารเอื้ออำนวย ส่วนการหันหน้าอาคารสู่แม่น้ำมีการสืบสานในกรณีที่อาคารนั้นตั้งอยู่ริมน้ำ โดยมีการปรับเปลี่ยนหันหน้าเข้าหาถนนที่พัฒนามาเป็นเส้นทางสัญจรสายหลักแทนลำน้ำ รวมทั้งมีการสร้างสระน้ำไว้ด้านหน้าอาคารในหลายกรณี ส่วนการหันหน้าอาคารไปทางตะวันออกยังคงมีการสืบสานต่อมาโดยเฉพาะในอาคารอันเนื่องในพระพุทธศาสนา

แนวแกน ในเรื่องการจัดระเบียบแนวแกนทั้งแบบแนวแกนเดี่ยว แนวแกนขนาน แนวแกนฉาก และแนวแกนกากบาท มีการสืบสานเพื่อใช้เป็นหลักอ้างอิงในการ

จากอดีตมา โดยมีการปรับเปลี่ยนให้มีความซับซ้อนขึ้นสัมพันธ์กับการนำไปใช้สำหรับอาคารที่ผู้ตอบสนองสังคมสมัยใหม่ ในประเด็นการวางแผนงานให้มีความสัมพันธ์กับบริบทโดยเฉพาะพื้นที่ที่มีการสืบสานอย่างต่อเนื่องในอาคารทางพุทธศาสนา โดยมีการปรับเปลี่ยนให้สัมพันธ์กับภูมิประเทศในกรณีที่พุทธศาสนาคารนั้นตั้งอยู่ท่ามกลางป่าเขา ขณะที่การจัดองค์ประกอบสัณฐานแนวแกนในลักษณะสมมาตรมีการสืบสานอย่างต่อเนื่อง และอาศัยใช้ได้อย่างบรรลุผลในงานสถาปัตยกรรมที่เน้นให้มีลักษณะสง่างามแบบพิธีการ

ลำดับ ซึ่งเกิดจากการจัดให้มีการเข้าถึงจากภายนอกสู่ภายในอย่างค่อยเป็นค่อยไปนั้น งานสถาปัตยกรรมโดยเฉพาะอาคารอันเนื่องในพระพุทธศาสนาที่มีการสืบสานการวางผังมาจากอดีต ด้วยการทำระเบียงคด/กำแพงแก้วล้อมรอบอาคารประธาน ย่อมเป็นการสืบสานการจัดลำดับการเข้าถึงต่อเนื่องมาโดยปริยาย และมีการปรับเปลี่ยนใช้กับงานสถาปัตยกรรมเพื่อประโยชน์ใช้สอยสำหรับสังคมสมัยใหม่โดยเฉพาะโครงการที่ต้องการสร้าง ความแตกต่างระหว่างพื้นที่ภายนอกกับพื้นที่ภายใน

ระดับ ความสูงต่ำต่าระดับของพื้นที่อาคารซึ่งสัมพันธ์กับความสำคัญขอพื้นที่ใช้สอย และเป็นหนึ่งในฐานานุลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่มีการสืบสานต่อมาในอาคารทางพุทธศาสนา สำหรับอาคารเพื่อประโยชน์ใช้สอยใหม่ ๆ แม้จะมีกรณีการนำเรื่องระดับไปใช้ในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยน้อยมาก แต่ก็แสดงให้เห็นการปรับเปลี่ยนตอบรับกับประโยชน์ใช้สอยใหม่ได้เป็นอย่างดี รวมทั้งมีการนำไปพัฒนาใช้กับพื้นที่ภายนอกอาคารซึ่งเป็นการคิดใหม่ทำใหม่อีกด้วย

การจัดกลุ่ม

การจัดกลุ่มอาคารตามแนวทางการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทย มีการกระจายอาคารออกเป็นมณฑลย่อย ๆ แยกตามประโยชน์ใช้สอยหลัก ๆ แล้วจัดกลุ่มเข้าเป็นโครงการเดียวกัน ไม่นิยมสร้างมณฑลขนาดใหญ่ที่บรรจุประโยชน์ใช้สอยหลายอย่างไว้ในอาคารเดียวกันตามแบบอาคารอนักรวดประโยชน์ (complex) ประกอบด้วยการจัดกลุ่ม 3 แบบหลัก ได้แก่ การวางอาคารเรียงเป็นแนว การวางอาคารโอบล้อมอาคารประธาน และการวางอาคารโอบล้อมที่ว่าง

การวางอาคารเรียงเป็นแนว ซึ่งเป็นการวางอาคารประธานและอาคารบริวารเรียงตัวอยู่ในแนวแกนเดียวกัน เป็นแบบแผนการจัดกลุ่มที่มีการสืบสานต่อมา และมีการ

ปรับเปลี่ยนตอบรับกับบริบทของสังคมสมัยใหม่ด้วยการเชื่อมต่ออาคารเข้าด้วยกันเพื่อ
ความต่อเนื่องด้านการใช้ประโยชน์ รวมทั้งมีการปรับเปลี่ยนการเรียงตัวเป็นมุมฉากตาม
เงื่อนไขข้อจำกัดของที่ดินอีกด้วย

การวางอาคารโอบล้อมองค์ประธาน ซึ่งเป็นลักษณะการวางอาคารประธาน
ไว้ตรงกลางของพื้นที่ โดยมีอาคารบริวารกระจายโอบล้อมโดยรอบ มีการสืบสานอย่าง
ต่อเนื่องโดยเฉพาะในอาคารสำคัญเนื่องในพระพุทธศาสนา รวมทั้งมีการปรับเปลี่ยน
ลักษณะการโอบล้อมที่ปิดรอบให้เป็นแบบกึ่งปิด-กึ่งเปิด ด้วยการสร้างอาคารบริวารที่มี
ลักษณะโปร่งและมีการปิดล้อมเพียง 3 ด้าน ปล่อยด้านหนึ่งเปิดโล่ง เป็นต้น จึงมีความ
เป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้กับอาคารเพื่อประโยชน์ใช้สอยใหม่ ๆ ได้หลากหลาย

การวางอาคารโอบล้อมที่ว่าง เป็นการวางอาคารรอบ ๆ ลานหรือชานยกพื้น ซึ่ง
ก่อให้เกิดลักษณะโปร่งโล่งสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นไทย ทำให้มีการสืบสานต่อมา
โดยลำดับ ทั้งยังมีการปรับเปลี่ยนด้วยการเชื่อมมวลอาคารให้มีความต่อเนื่องกัน การ
แทนที่ชาน/ลานด้วยสวน/สระน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาสู่การคิดใหม่ทำใหม่
อาทิ การเปลี่ยนจากที่ว่างกลางเป็นทางเดิน/ทางเชื่อมภายใต้หลังคาคลุม การเพิ่มที่ว่าง
กลางให้มีความหลากหลายทั้งจำนวนและขนาด

การสร้างมวล

มวลอาคารตามแบบแผนการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย
ประกอบด้วยลักษณะไตรภาค การเรียงตัวทางตั้ง ฐานานุลักษณะ จักรวาลจำลอง และ
ลักษณะอนุสาวรีย์

ไตรภาค มวลอาคารที่ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก คือ ฐาน เรือน และยอด ได้รับการ
การสืบสานสู่การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่มาโดยลำดับ
โดยเฉพาะกับอาคารทางพุทธศาสนา และมีการปรับเปลี่ยนใช้กับอาคารที่บรรจุ
ประโยชน์ใช้สอยได้หลายชั้น รวมทั้งมีการนำไปประยุกต์ใช้กับอาคารทางสูงอีกด้วย
นอกจากนี้ ยังมีการคิดใหม่ทำใหม่ด้วยการใช้วัสดุที่มีคุณลักษณะแตกต่างกันในการแบ่ง
อาคารออกเป็น 3 ส่วน เพื่อแสดงความเป็นส่วนฐาน เรือน และยอด กล่าวได้ว่า การ
สร้างมวลด้วยลักษณะไตรภาคสามารถนำมาใช้เพื่อการสร้างสรรค์เอกลักษณ์
สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ได้อย่างกว้างขวาง

การเรียงตัวทางตั้ง ในอาคารพาหุทัศนศาสตร์และอาคารอื่นที่เกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์ซึ่งแฝงไว้ด้วยฐานานุรักษ์สถาปัตยกรรม มีการสืบสานลักษณะมวลอาคารที่เกิดจากการเรียงซ้อนองค์ประกอบขึ้นไปตามแนวตั้งต่อเนื่องมาจากอดีต การปรับเปลี่ยนสู่บริบทปัจจุบันปรากฏในการลดทอนความซับซ้อนขององค์ประกอบพร้อม ๆ กับการค้นพบรูปแบบสัญลักษณ์ที่เรียบง่ายขึ้น การเรียงตัวทางตั้งเป็นลักษณะไทยอย่างหนึ่งที่ได้ดลบันดาลให้ขั้วมอเข้ามาในการนำมาใช้เพื่อสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่

ฐานานุรักษ์ กล่าวได้ว่า สถาปัตยกรรมในสังคมไทยเป็นสถาปัตยกรรมแห่งฐานานุรักษ์ คือมีเครื่องหมายแสดงความแตกต่างระหว่างอาคารของผู้ที่มีฐานะทางสังคมสูงต่ำต่างกัน และยังคงเป็นเช่นนี้สืบเนื่องมาในปัจจุบันสมัย ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความเป็นอาคารของชนชั้นสูงด้วยรูปสัญลักษณ์โดยรวม เช่น เรือนยอด หรือการใช้องค์ประกอบ เช่น เสาบัวซ้อนชั้น จึงยังคงมีการสืบสานต่อมาโดยเฉพาะในอาคารอันเกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์และศาสนา การลดทอนความซับซ้อนขององค์ประกอบและการประยุกต์ให้เรียบง่ายขึ้นเป็นการปรับเปลี่ยนตามสภาพการณ์ของสังคมปัจจุบัน

จักรวาลจำลอง การนำคติจักรวาลตามแนวพุทธศาสนาเป็นแม่แบบในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ย่อมมีการสืบสานต่อมาโดยเฉพาะในอาคารอันเนื่องในพระพุทธศาสนาและอาคารอื่นที่เกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์ สำหรับอาคารประเภทใหม่ ๆ ในสังคมปัจจุบันมีกรณีตัวอย่างอยู่อย่างจำกัด อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มที่แสดงให้เห็นการปรับเปลี่ยนตอบรับกับอาคารที่บรรจุประโยชน์ใช้สอยอันซับซ้อน โดยเฉพาะอาคารที่มีความสำคัญระดับชาติ ทั้งนี้ การใช้คติจักรวาลเป็นแม่แบบในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมควรพิจารณาเชิงสาระควบคู่กันไปกับรูปแบบ

ลักษณะอนุสาวรีย์ ในพุทธศาสนาโดยเฉพาะมหาเจดีย์สำคัญมีการสืบสานลักษณะอนุสาวรีย์ต่อเนื่องมา เพื่อมุ่งให้เป็นศูนย์รวมศรัทธาแห่งมวลมหาชน นอกจากนี้ยังมีการปรับเปลี่ยนใช้ในการสร้างสรรค์อาคารเพื่อตอบสนองประโยชน์ใช้สอยของสังคมสมัยใหม่อย่างกว้างขวาง โดยค้นพบความมุ่งหมายให้เป็นสัญลักษณ์แห่งสถาบัน/หน่วยงาน รวมทั้งมีการคิดใหม่ทำใหม่ในการสร้างลักษณะอนุสาวรีย์ด้วยรูปแบบ วิธีการ และวัสดุใหม่ ๆ

5.1.4 ข้อสรุปเกี่ยวกับลักษณะโดดเด่นในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม

ข้อสรุปต่อไปนี้มุ่งชี้ความสำคัญของการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม พร้อมลักษณะโดดเด่นของสาระในมิติต่าง ๆ ในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม

1. การก่อรูปทางสถาปัตยกรรมตามแนวทางหลัก 3 ประการ คือ การวางผัง การจัดกลุ่ม และการสร้างมวล มีการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่ทำใหม่ในระดับมาก-น้อยแตกต่างกัน การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ผ่านการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในภาพรวมสรุปได้ว่า มีการตีตัวอย่างอาคารที่เข้าข่ายการสืบสานและการปรับเปลี่ยนเป็นส่วนใหญ่ ส่วนกรณีตัวอย่างที่เข้าข่ายการคิดใหม่ทำใหม่ยังมีไม่มาก

2. แบบแผนการวางผังจัดเป็นพื้นฐานสำคัญของการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม ที่มีการสืบสานจากงานสถาปัตยกรรมในอดีตต่อเนื่องสู่ปัจจุบัน การปรับเปลี่ยนสาระในมิติต่าง ๆ ของการวางผังเป็นการสนองตอบต่อบริบทปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวได้ว่า การรักษาแบบแผนของการวางผังคือการคงจิตวิญญาณของความเป็นไทยไว้ในงานสถาปัตยกรรมท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ผันแปรไป

3. การจัดกลุ่มตามแบบแผนไทยไม่นิยมรวมประโยชน์ใช้สอยหลายอย่างปนเปื้อนในอาคารเดียวกัน มีการแยกออกเป็นมวลขนาดย่อยที่มุ่งตอบสนองประโยชน์ใช้สอยแต่ละอย่าง แล้วนำมาจัดรวมกลุ่มเข้าด้วยกัน สอดคล้องกับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมการปลูกสร้างตามแบบแผนไทย เป็นการก่อรูปที่มีการสืบสานจากสถาปัตยกรรมในอดีตมาโดยลำดับ ทั้งยังมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบัน ดังปรากฏในงานสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่หลายกรณี

4. ลักษณะไตรภาค การเรียงตัวทางตั้ง ฐานานุลักษณะ จักรวาลจำลอง และลักษณะอนุสาวรีย์ ตามแนวทางการสร้างมวล เป็นการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมที่แสดงเอกลักษณ์ไทยเชิงประจักษ์ มีการนำไปใช้ในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่อย่างกว้างขวาง ทั้งในลักษณะการสืบสานจากอดีต การปรับเปลี่ยนตามเงื่อนไขของสภาพการณ์ปัจจุบัน นอกเหนือจากนี้ ยังมีแนวโน้มในการพัฒนาสู่การคิดใหม่ทำใหม่ ซึ่งปรากฏให้เห็นในงานสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่บางกรณี

5. การก่อรูปทางสถาปัตยกรรมประการต่าง ๆ นอกจากเป็นผลของการหลอมหลอมของปัจจัยด้านบริบททางธรรมชาติ ยังมีปัจจัยด้านบริบททางวัฒนธรรมเป็นเงื่อนไขสำคัญ โดยเฉพาะความเชื่อทางพุทธศาสนาถือเป็นแม่บทในการก่อรูปทาง

สถาปัตยกรรมของไทย ทั้งรูปแบบที่ปรากฏเป็นอาคารและสาระที่อยู่เบื้องหลังจึงเป็นสิ่งสำคัญที่พิจารณาควบคู่กันไปในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย

6. สถาปัตยกรรมไทยเป็นสถาปัตยกรรมแห่งฐานานุรักษ์ที่มุ่งตอบสนองสังคมชนชั้นในอดีต และยังคงแฝงอยู่ในสังคมไทยมาจนทุกวันนี้ การนำรูปแบบจากอดีตมาใช้ในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่สำหรับอาคารประเภทที่ไม่เคยมีมาก่อน แม้จะเป็นทางเลือกที่บรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรมในลักษณะไทยดัดแปลงแต่ถึงกระนั้น การพิจารณาความเหมาะสม เหลือเสียการขัดต่อขนบฐานานุรักษ์ โดยเฉพาะเมื่อนำไปใช้กับอาคารเชิงธุรกิจ ทั้งนี้ ในการนำไปใช้สำหรับอาคารสาธารณะที่มีความสำคัญระดับชาติน่าจะเป็นทางเลือกที่เป็นที่ยอมรับเชิงการอนุโลมได้มากกว่า

5.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อไปนี้มีไว้ให้มีการพัฒนาเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่โดยรวม ทั้งการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยนี้และการศึกษาวิจัยขั้นต่อไป ประกอบด้วย 1. เรื่องเดิมที่ต้องค้นหา และ 2. เรื่องใหม่เพื่อการพัฒนา

5.2.1 เรื่องเดิมที่ต้องค้นหา

1. ในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ สถาปนิกมักอ้างถึงรูปแบบจากอดีตมาใช้เป็นสำคัญ ด้วยเหตุที่สามารถสื่อสารผ่านไปสู่อื่นได้โดยตรงและชัดเจน ทำให้สาระด้านเนื้อหา/แนวคิดอันเป็นที่มาของการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมมักถูกละทิ้งไว้เบื้องหลังโดยปริยาย การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับเนื้อหาจึงมีความจำเป็นหรือไม่

2. การนำรูปแบบจากอดีตมาใช้ในลักษณะการลอกแบบนั้นไม่เป็นที่ยอมรับ โดยเฉพาะจากกลุ่มสถาปนิก/นักวิชาการ (ต้นข้าว ปาตินท์, 2555; สมชาติ จิวศิริรักษ์, 2555) การปรับเปลี่ยน/ดัดแปลงเป็นทางเลือกที่ได้รับการยอมรับมากกว่า ทั้งนี้ ทางเลือกที่หลากหลายในการสร้างสรรค์ด้วยแนวรูปแบบผสมผสานไทย-สมัยใหม่ จึงเป็นข้อที่ควรพิจารณารว่าจะเดินไปในทิศทางใด

3. การอ้างถึงรูปแบบไทยประเพณีมาเป็นแม่แบบในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก ขณะที่สถาปัตยกรรมเพื่อ

ตอบสนองสังคมปัจจุบันนั้นมีความแตกต่างจากประเภทของอาคารในอดีตอย่างมาก การใช้รูปแบบจากอดีตซึ่งมักมีความเกี่ยวเนื่องกับขนบฐานานุลักษณะสำหรับอาคารประเภทใหม่ ๆ อนุโลมได้หรือไม่ เพียงใด

4. ประเด็นเรื่องรูปแบบนอกบริบท คือการนำรูปแบบอันเป็นอัตลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นอื่นไปใช้เพื่อการสร้างสรรคสถาปัตยกรรม ณ ที่ท้องถิ่นหนึ่ง เป็นที่ยอมรับได้เพียงใด

5. เป็นความจริงว่า ต่างคนต่างมีมุมมองต่อสถาปัตยกรรมไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะคนทั่วไปมักมีมุมมองแตกต่างจากเหล่าสถาปนิกและนักวิชาการ จึงเป็นไปได้ว่าการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่เพื่อมุ่งสนองตอบต่อคนกลุ่มหนึ่งอาจไม่เป็นที่ยอมรับของคนอีกกลุ่มหนึ่ง

5.2.2 เรื่องใหม่เพื่อการพัฒนา

1. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นการสืบสานจากรูปแบบเดิมโดยมีการปรับเปลี่ยนไปบ้าง กล่าวได้ว่า ยังเป็นการยึดติดกับรูปแบบเดิม ๆ การคิดใหม่ทำใหม่ (reinvention) ถือเป็นวาระจำเป็น ไม่ว่าจะเป็นการอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ การขยายความหมายของเอกลักษณ์ไทยจากเดิมซึ่งอิงอยู่กับลักษณะทางกายภาพของรูปทรงและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมสู่ระบบพื้นที่หรืออื่นใด เพื่อพัฒนาต่อยอดการสร้างสรรคสถาปัตยกรรมของไทยให้ยืนยอนบนเวทีโลกได้อย่างโดดเด่นและสง่างาม

2. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยได้รับการพิจารณาในภาพรวมของประเทศเป็นหลัก ความจริงแล้ว สังคมไทยเป็นสังคมพหุลักษณะ ทั้งบริบททางธรรมชาติและบริบททางวัฒนธรรมมีความแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ในภูมิภาคต่าง ๆ หรือแม้แต่การสร้างสรรคเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ในระดับภูมิวัฒนธรรม เช่นในพื้นที่ทางวัฒนธรรมอิสลาม พื้นที่ทางวัฒนธรรมไทใหญ่ เป็นต้น เป็นสิ่งที่ต้องการการพัฒนาจากมวลสถาปนิก

3. การวิจัยเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงทดลองที่มุ่งสร้างสรรค์รูปแบบสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ด้วยการทดลองออกแบบ สร้างภาพสามมิติ สร้างหุ่นจำลอง หรือแม้แต่ปลูกสร้างเท่า

ขนาดจริง เป็นงานวิจัยขั้นต่อไปที่ควรอย่างยิ่งแก่การสนับสนุนให้เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็น
พื้นฐานสำคัญในการพัฒนาสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ให้ก้าวไปในอนาคต